

BARNAFRID
Institutionen för biomedicinska och kliniska
vetenskaper, BKV
LINKÖPINGS UNIVERSITET

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se

Remissvar på Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar (SOU 2021:43)

Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn, har beretts möjlighet att inkomma med ett remissvar på SOU 2021:43 Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar.

Sammanfattning av synpunkter

Under de senaste decennierna har en rad förändringar skett i straffbestämmelserna i Brottsbalkens kap 6 om sexualbrott. Förändringarna har förstärkt de utsattas skydd mot sexuella kränkningar. Betänkandet av 2020 års sexualbrottsutredning har förslag på ytterligare förändringar i sexualbrottslagstiftningen med syfte att stärka skyddet. Det här, är enligt Barnafrid en viktig markering och vi välkomnar utredningens förslag och bedömningar och tillstyrker stora delar av de förslag som betänkandet lägger fram.

Vi vill dock lyfta, vad gäller spårsäkringen, att det finns ett antal åtgärder som behöver utföras för att säkerställa att barnets perspektiv sätts i centrum. Vi har i remissvaret kommit med ett antal olika förslag.

Slutligen vill Barnafrid också påpeka att lika viktigt som det är att införa nya straffbestämmelser, lika viktigt är det att de efterföljs och att de rättskipande myndigheterna har resurs och kompetens att säkerställa att lagstiftningen efterföljs.

4.8.5 Bestämmelserna i 6 kap 1 och 4 §§ ska utformas så orden ”vaginalt, analt och oralt” läggs till före ordet samlag

Barnafrid delar betänkandets bedömning.

Barnafrid menar att det finns ett behov av att markera ytterligare i straffsystemet att lagen är könsneutral och att samtliga människor, oavsett könstillhörighet, omfattas av lagen. En oral sexuell handling är i kränkningshänseende lika allvarlig som vaginala samlag. Barnafrid delar betänkandets uppfattning att det krävs en mindre allvarlig gärning för att en sexualhandling som riktas mot barn ska hänföras till jämförelseledet.

4.9 Förslag: I kap 6 7§ ska ordet ”vaginalt” läggas till före ordet samlag

Barnafrid delar inte betänkandets förslag. Barnafrid ställer sig kritiskt till den föreslagna följdändringen i 6 kap. 7 § att ordet ”vaginalt” läggs till före ordet samlag. Här ser Barnafrid att det finns ett behov av att även denna lagstiftning tar höjd för den könsneurala aspekten i straffbestämmelserna. Om samhället konstaterar att anala och orala samlag ska inkluderas i samlagsbegreppet med anledning av att handlingen anses vara lika kränkande som vaginala samlag torde detta även gälla vid samlag med avkomling eller syskon. Betänkandet avsåg inte överväga om straffansvaret vid samlag med avkomling eller syskon borde ändras men Barnafrid menar här att en sådan förändring är nödvändig.

Kap 5 distansbrott

Barnafrid delar betänkandets bedömning i stort.

6.7.7 Bedömning: Straffbestämmelsen om sexuellt ofredande bör inte utvidgas med avseende på smygfotoografering.

Barnafrid delar utredningens bedömning. Vi ser att det finns svårigheter att utvidga lagen med avseende på smygfotoografering men menar att ändå att insikten att en sådan bild finns för spridning kan i sig utgöra tillräckliga skäl för att en upplevd större kränkning.

6.8. Förslag: Straffbestämmelsen ska delas upp. Grundrequisiten för sexuellt ofredande enligt andra stycket i nuvarande paragraf bör behållas medan brott mot barn under 15 år ska regleras särskilt i en straffbestämmelse som omfattar samtliga handlingen som idag är straffbara som sexuellt ofredande.

Barnafrid tillstyrker förslaget. Genom att särskilt reglera brott mot barn under 15 år stärks barnens skydd och samhället markerar ytterligare. Här vill Barnafrid också lyfta behovet av att i lag också reglera bestämmelserna för de som har fyllt femton år men inte arton år. En särskild bestämmelse bör införas som tar höjd för ”en sådan gärning mot ett barn som har fyllt femton men inte arton år om handlingen varit ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling”. Även här ser vi ett behov av att böter utmönstras ur straffskalan.

7.7.2 Förslag: Straffansvaret för utnyttjande av barn för sexuell posering ska, utöver vad som gällt, även omfatta situationer då gärningsmannen har försatt barnet i eller utnyttjar att barnet befinner sig i en situation som innebär sexuell posering.

Barnafrid tillstyrker förslaget. Genom lagförändringen innefattas även offer som av någon anledning har förhållit sig passiv. Barnafrid menar, precis som utredningen, att förändringen tillger gärningsmannens agerande större fokus och mindre fokus på hur barnet har agerat.

Kap 8 Översyn av straffskalorna i kap. 6 brottsbalken

Barnafriad tillstyrker förslagen i stort.

Kap 9 Spårsäkring

Barnafriad tillstyrker förslagen och bedömningarna som rör spårsäkringen för personer över 18 år men önskar en fördjupad konsekvensanalys och utredning som berör barnens situation och perspektiv. Samtyckesfrågan när det gäller barn bör utredas ytterligare så att barns rättigheter tillgodoses för barn som befinner sig i komplexa livssituationer där vårdnadshavare inte ser till barns bästa.

Forskning saknas i Sverige om såväl incidensen som prevalensen av barn som söker vård efter misstänkt övergrepp och om barn som är kända hos myndigheter men inte har sökt vård eller erbjudits en medicinsk undersökning vid till exempel barnahus.

Vi menar vidare att förslagen börjar i fel ända och ser följande behov: Tillsyn över rättsväsendets handläggning av ärenden inklusive Nationellt forensiskt centrum (NFC) samt domstolsväsendet.

I Sverige saknas nationella riktlinjer för att ge vägledning i hur regionerna bör vara kompetens- och resursmässigt rustade att säkra gott och enhetligt omhändertagande inklusive behandling och uppföljning av barn, i varierande åldrar och båda kön, utsatta för misstänkt sexuella övergrepp.

Vid en akut läkarundersökning av barn efter ett övergrepp är det framförallt viktigt att identifiera och behandla eventuella skador, tillhandahålla profylax mot sexuellt överförda infektioner och graviditet samt att samla in forensiska bevis. Barnets bästa och traumamedvetenhet hos vårdpersonal bör alltid sättas i främsta rummet.

Inom ett antal regioner i Sverige finns idag Barnskyddsteam som har arbetat fram rutiner kring omhändertagande av barn som har utsatts för sexuella övergrepp. Den erfarenhetsbaserade kunskapen bör användas vid framtagandet av de nationella riktlinjerna för ett likvärdigt och gott bemötande av barnet.

Spårsäkring är egentligen en liten del i det medicinska omhändertagandet av barn eller ungdomar efter sexuellt övergrepp. Diagnosen sexuellt övergrepp vilar oftare på andra komponenter såsom en medicinsk anamnes eller vad som framkommer i barnets egen utsaga. Undersökningsfynd vid en läkarundersökning foto- eller videodokumenteras. Laboratorieprover som tas och analyseras på kliniska indikationer kan ha forensiskt värde men vara utanför spårsäkringen. Prover som tas som del av läkarundersökningen kan inkludera intoxikationsprover, mikrobiologiska prover för att identifiera sexuellt överförda infektioner samt

graviditeter.

Den medicinska handläggningen av barn och ungdomar som söker vård efter misstänkt sexuella övergrepp varierar avsevärt i huvudsakligen två åldersgrupper, prepubertala och pubertala. Även könsaspekt bör beaktas i handläggningen.

Det är viktigt att nya lagförslag tar hänsyn till behovet av att säkra att vård av god kvalitet är jämlik och enhetlig över hela landet.

Andra synpunkter

Barnafrid menar att regeringen bör ge i uppdrag att utarbeta ett nationellt program för hälso- och sjukvården avseende omhändertagande av barn-och ungdomar som inte har fyllt 18 år som är offer för misstänkt sexualbrott.

- Programmet bör ge en detaljerad vägledning om det medicinskt omhändertagande vid misstänkt sexuella övergrepp med hänsyn till samtliga situationer barn kan befinner sig i vid sökande av vård.
- Programmet bör ge vägledning om frågor gällande inhämtning av samtycke vid läkarundersökning samt spärsäkring.
- Programmet bör differentiera mellan omhändertagande av det prepubertala barnet och pubertala barn och beakta båda köns behov.
- Programmet bör uppdateras och följa aktuella rön i revidering minst var 5:e år.
- Programmet bör ge vägledning för att säkra att hälso-och sjukvårdens omhändertagande följer principer av traumamedveten vård med skyndsamhet, hög kvalitet och fortlöpande kvalitetssäkring.
- HBTQI personer löper större risk för utsatthet för sexuella kränkningar. Programmet bör ge vägledning för omhändertagande av målgruppen då mörkertalet är större.

Barnafrid menar, precis som utredningen fastslår, att samhället måste reagera kraftfullt mot alla former av sexuella kränkningar, såväl straffrättsligt som på andra fronter. Lika viktigt som det är att ha stärkt lagstiftning, lika viktigt är det att de yrkesverksamma har god kunskap, rutiner och tillämpar de lagar som finns.

För Barnafrid – nationellt centrum för kunskap om våld mot barn
Linköping den 1 oktober 2021

Anna Nelsson
Utredare

Gabriel Otterman
Adj universitetslektor

Sandra Skoog
Utredare

Laura Korhonen, prof.
Centrumchef Barnafrid